

§ 5–6. Асаблівасці найстаражытнейшых цывілізацый

СТАРАЖЫТНАЯ ГРЭЦЫЯ ГРАМАДЗЯНІН АНТЫЧНАСЦЬ СТАРАЖЫТНЫ РЫМ ЦЫВІЛІЗАЦЫЯ ХРЫСЦІЯНСТВА ПОЛІС СТАРАЖЫТНЫ ЁСХОД ВЯЛІКАЯ ГРЭЧАСКАЯ КАЛАНІЗАЦЫЯ РЭСПУБЛІКА МАНАРХІЯ

1. Узнікненне першых лакальных цывілізацый у свеце. Прымнажэнне вопыту выкарыстання прыродных рэсурсаў, удасканаленне спосабаў вытворчасці, ускладненне адносін паміж людзьмі — усё гэта прывяло да з’яўлення цывілізацый.

Найважнейшай рысай лакальных цывілізацый з’яўлялася ўзнікненне асаблівай формы грамадскага ладу — **дзяржавы**. Цяпер асноўныя задачы захавання і далейшага развіцця грамадства брала на сябе вярхоўная ўлада. Яна, у сваю чаргу, накладала на насельніцтва пэўныя абавязкі ў выглядзе падаткаў, прымусовых работ, законаў, парушэнне якіх цягнула за сабой пакаранне.

З прычыны нераўнамернасці гістарычнага развіцця пераход чалавецтва ад першабытнасці да цывілізацыі

Ад першабытнасці
да цывілізацыі

Успомніце значэнне паняццяў «цывілізацыя», «лакальная цывілізацыя».

ПРЫКМЕТЫ ПЕРАХОДУ ДА ЦЫВІЛІЗАЦЫІ

- будаўніцтва гарадоў;
- падзел людзей на сацыяльныя пласты;
- узнікненне дзяржаў;
- вынаходства пісьменства

«Рачныя» цывілізацыі

Дзяржава — сістэма ўлады, якая забяспечвае кіраванне грамадствам на пэўнай тэрыторыі, прымае для гэтага законы і фарміруе органы ўлады.

не быў адначасовы ва ўсіх рэгіёнах, заселеных чалавекам, а меў ачаговы характар. Першыя цывілізацыі ўзніклі каля буйных рэк у рэгіёне Бліжняга Усходу. У 4-м тыс. да н. э. незалежна адна ад адной яны з'явіліся ў Егіпце і Месапатаміі. У сярэдзіне 3-га тыс. да н. э. аформілася старажытнаіндыйская цывілізацыя, а ў сярэдзіне 2-га тыс. да н. э. — старажытнакітайская.

Асновай гаспадаркі старажытнаўсходніх цывілізацый было арашальнае земляробства. Урадлівыя глебы, сонечнае цяпло, арганізацыя сістэмы склада-

Цывілізацыі 4–1-га тыс. да н. э.

Ці згодныя вы з тым, што Старажытны Усход можна справядліва назваць калыскай чалавечай цывілізацыі?

У чым падабенства геаграфічнага становішча старажытных цывілізацый?

Ці ўваходзіла тэрыторыя Беларусі ў раён пашырэння цывілізацый 4–1-га тыс. да н. э.?

ных ірыгацыйных работ спрыялі развіццю высокапрадукцыйнага земляробства, якое дазваляла атрымаць значны аб'ём лішкаў прадукту. Яго можна было выкарыстаць для стварэння моцнай арміі, утрымання чыноўнікаў і жрацоў, падтрымання высокага статусу правадыра.

З'яўленне ачагоў цывілізацыі ў Еўропе пачалося ў рэгіёне Міжземнамор'я, спачатку ў Старажытнай Грэцыі, пасля ў Старажытным Рыме. Час іх існавання — ад узнікнення грэчаскіх полісаў (VIII ст. да н. э.) да падзення Заходняй Рымскай імперыі (476 г.) — аб'ядноўваецца агульным паняццем «**Антычнасць**» (ад лац. «старажытны»).

2. Рабства ў старажытных цывілізацыях. Ускладненне структуры грамадства, рост значэння вярхоўнай улады, назапашванне багаццяў, міграцыі насельніцтва — усё гэта вяло да ваенных канфліктаў. Адным з наступстваў войнаў быў захоп палонных, якіх ператваралі ў рабоў. Першапачаткова іх размяркоўвалі паміж асобнымі сем'ямі і прымушалі выконваць самую складаную гаспадарчую работу. І хоць рабы не мелі ніякіх правоў, іх разглядалі як малодшых членаў патрыярхальных сем'яў: яны маглі жыць у адным доме з гаспадарамі, мець уласныя сем'і. Такую форму залежнасці называюць *патрыярхальным рабствам*.

Цывілізацыі Антычнасці

Антычнасць — гісторыя і культура Старажытнай Грэцыі і Старажытнага Рыма.

Крыніцы і формы рабства

РАБСТВА

ПАТРЫЯРХАЛЬНАЕ

- Раб — чалавек, абмежаваны ў правах

КЛАСІЧНАЕ

- Раб — прадмет уласнасці, рэч, якая належыць свабоднаму чалавеку

Назавіце асноўныя адрозненні становішча рабоў пры розных формах рабства.

КРЫНІЦЫ РАБСТВА

- ваенны палон;
- пірацтва і разбой;
- даўгавая кабала;
- самапродаж у рабства;
- занявольванне за злачынства;
- нараджэнне ў рабстве

З развіццём грамадства з'яўляліся новыя крыніцы рабства. Значэнне рабскай працы ў некаторых рэгіёнах свету, дзе гэта дазвалялі кліматычныя ўмовы, працягвала ўзрастаць. Там, дзе рабоў не трэба было забяспечваць дарагім адзеннем, трывалым цёплым жыллом, іх праца аказвалася эканамічна апраўданая. Рабоў актыўна выкарыстоўвалі на сельскагаспадарчых работах у дзяржаўных або храмавых гаспадарках, а таксама на маштабных будоўлях старажытнасці. Паступова рабства ператварылася ў адзін з элементаў эканамічнай сістэмы старажытных цывілізацый. Праца рабоў выкарыстоўвалася ў дзяржавах Старажытнай Месапатаміі, Старажытным Егіпце, Старажытнай Грэцыі і Старажытным Рыме. У параўнанні з дзяржавамі антычнага свету на Старажытным Усходзе рабы складалі адносна невялікую частку грамадства, і ўдзельная вага іх працы была нязначная.

На думку гісторыкаў, перабольшваць эканамічнае значэнне рабства ў старажытным свеце не варта. Асноўную масу матэрыяльных каштоўнасцей складалі вольныя абшчыннікі, чыя праца была больш эфектыўная і якасная.

3. Асаблівасці арганізацыі ўлады, грамадства і эканомікі Старажытнага Усходу. Адна з найстаражытнейшых цывілізацый чалавецтва сфарміравалася ў Старажытным Егіпце. Гэтаму спрыялі асаблівыя прыродныя ўмовы — штогадовыя разлівы Ніла, якія аднаўлялі ўрадлівы слой глебы. Але скарыстацца «ласкай багоў» можна было пры ўмове правядзення складаных ірыгацыйных работ, што, у сваю чаргу, павышала ролю жрацоў і чыноўнікаў, якія кіравалі гэтым працэсам. У 4-м тыс. да н. э. вакол храмаў пачалі фарміравацца адміністрацыйныя вобласці — номы. На мяжы 4–3-га тыс. да н. э. адбылося аб'яднанне номаў у Верхнім і Ніжнім Егіпце. Вайна паміж імі скончылася перамогай Менеса (Міны) — валадара Верхняга Егіпта.

Старажытны Егіпет —
адна з найстаражытней-
шых цывілізацый

Вялікія піраміды ў Гізе —
першы цуд свету

Назавіце старажытныя збудаванні, якія ўваходзяць у спіс сямі цудаў свету.

Адметнымі асаблівасцямі створанай у выніку адзінай дзяржавы былі развіты бюракратычны апарат і неабмежаваная ўлада яе кіраўніка — фараона. Старажытны Егіпет быў першым у гісторыі прыкладам старажытнаўсходняй **дэспатыі**. Уся вырабленая ў краіне прадукцыя лічылася ўласнасцю дзяржавы і правадыра, які яе ўвасабляў. Ад імя фараона яе цэнтралізавана размяркоўвалі паміж насельніцтвам у адпаведнасці з надзвычай строгай сістэмай нормаў. Такім чынам, уласнасць была вельмі цесна звязана з уладай, што ў цэлым было ўласцівя дзяржавам Старажытнага Усходу.

Наглядным сведчаннем магутнасці валадароў Старажытнага Егіпта была пабудова грандыёзных пахавальняў — знакамітых пірамід.

4. Гарады-дзяржавы і старажытныя імперыі. У далінах рэк Тыгр і Еўфрат знаходзілася яшчэ адна вялікая цывілізацыя Старажытнага свету — Месапатамія (Міжрэчча). Тут у розны час існавалі царствы Шумера, Акада, Вавілоніі і Асірыі.

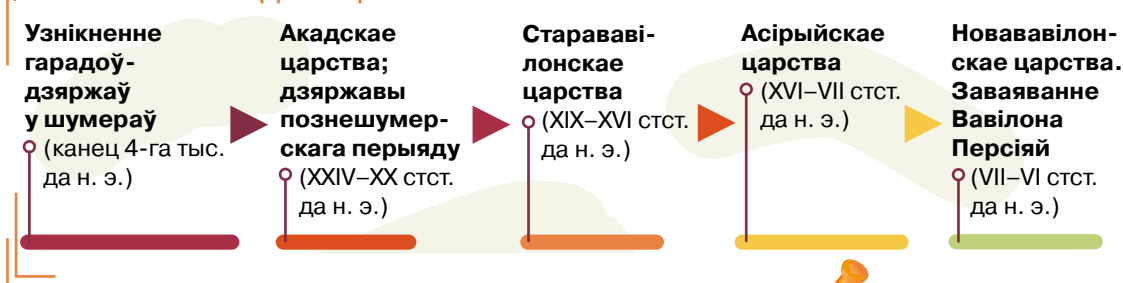
Характэрныя рысы старажытнаўсходняй дэспатыі

Дэспатыя — форма дзяржаўнага кіравання, пры якой вярхоўная ўлада засяроджана ў руках абсалютнага валадара, што самавольна кіруе краінай і лёсам сваіх падданных.

Старажытная Месапатамія

ПЕРЫЯДЫЗАЦЫЯ ГІСТОРЫІ СТАРАЖЫТНАЙ МЕСАПАТАМІІ

Імперыя — буйная дзяржава на чале з імператарам, якая абапіраецца ў сваёй знешняй палітыцы на арганізаваную армію і вайсковае саслоўе.

У сярэдзіне VI ст. да н. э. тэрыторыі ўсіх блізкаўсходніх цывілізацый падпарадкавала Персідская імперыя. Персам удалося стварыць стройную сістэму кіравання заваяванымі землямі. Упершыню ў гісторыі з’явілася **імперыя**, якая выйшла за межы адной цывілізацыі.

Персідская дзяржава ў канцы VI — пачатку V ст. да н. э.

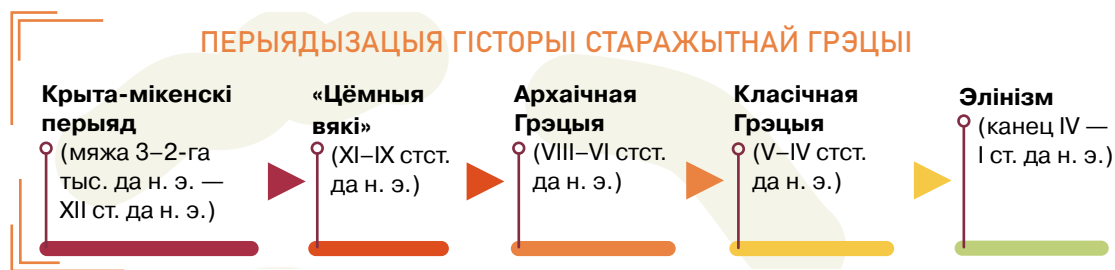
Тэрыторыі якіх старажытных цывілізацый увайшлі ў склад Персідскай імперыі? Карыстаючыся дадатковымі крыніцамі інфармацыі, даведайцеся, дзякуючы чаму персідскім валадарам удалася на працягу амаль двухсот гадоў утрымліваць кантроль над велізарнай падпарадкаванай тэрыторыяй.

Ад дэспатыі да поліса

5. Арганізацыя старажытнагрэчаскага поліса.

Адна з найважнейшых асаблівасцей старажытнагрэчаскай цывілізацыі заключалася ў стварэнні яе адным народам — грэкамі, або элінамі. Старажытная Грэцыя ніколі не была адзінай дзяржавай. У гісторыі гэтага рэгіёна можна вылучыць некалькі перыядаў, кожны з якіх меў свае асаблівасці. Пер-

шыя дзяржаўныя ўтварэнні ўзніклі на востраве Крыт і на поўдні мацерыковай часткі Грэцыі (пераважна на паўвостраве Пелапанэс). Паводле сваёй палітычнай і сацыяльнай структуры яны былі падобныя да дэспатыі усходніх цывілізацый (неабмежаваная ўлада правадыра, разгалінаваны дзяржаўны апарат, існаванне палацавых і храмавых гаспадарак і да т. п.). У канцы XIII — пачатку XII ст. да н. э. крыта-мікенская цывілізацыя была разбурана плямёнамі грэкаў-дарыйцаў, што ўварваліся на Балканскі паўвостраў. Гэта прывяло да запусцення гарадоў, заняпаду рамёстваў, спынення будаўніцтва каменных палацаў і крэпасцей, знікнення пісьменства.

Напрыканцы «цёмных вякоў», што насталі пасля крыта-мікенскага перыяду, у Грэцыі зноў узнікаюць дзяржавы. Своеасаблівай формай арганізацыі старажытнагрэчаскага грамадства робіцца поліс, які спалучае ў сабе дзяржаву і абшчыну. *Поліс* уяўляў сабой невялікі горад-дзяржаву з вясковай акругай. Яго грамадзянамі з’яўляліся свабодныя мужчыны з ліку карэнных жыхароў, якія мелі ва ўласнасці зямельны ўчастак. Грамадзянін старажытнагрэчаскага поліса меў права ўдзельнічаць у дзяржаўным кіраванні — абіраць і быць абраным у органы ўлады. У той жа час ён павінен быў няўхільна выконваць і свае абавязкі, звязаныя з кіраваннем і нясеннем ваеннай

**Характэрныя рысы
поліснага ладу**

службы. Такім чынам, правы і абавязкі грамадзяніна былі шчыльна знітаваныя. Страта грамадзянства або выгнанне з поліса былі самым страшным пакараннем для грэка. Апроч грамадзян у полісе жылі вольныя жыхары (перасяленцы з іншых тэрыторый, жанчыны), а таксама рабы. Яны не мелі грамадзянскіх правоў і не дапускаліся да ўдзелу ў кіраванні дзяржавай. Эканамічнай асновай поліса было рабства класічнага тыпу.

Вялікая грэчаская каланізацыя

Нарастанне патрэбы полісаў у зямлі, сыравіне, рабочай сіле спрыяла *Вялікай грэчаскай каланізацыі* (VIII–VI стст. да н. э.). У яе выніку грэкі заснавалі каля 300 калоній і рассяліліся па ўсім Міжземнамор’і і ўзбярэжжы Чорнага мора.

Абапіраючыся на картасхему, выкажыце сваю думку, чаму грэкі ў меншай ступені каланізоўвалі паўднёвае ўзбярэжжа Міжземнага мора.

Найбуйнейшымі полісамі былі Афіны, Спарта, Фівы, Карынф, Мілет і інш. Кожны з іх імкнуўся захаваць сваю свабоду, самастойнасць і незалежнасць, таму ў Старажытнай Грэцыі так і не была створана адзіная дзяржава. Полісы не былі аднолькавыя па сваёй будове, характары ўлады і арганізацыі кіравання. Калі ў Афінах усталявалася *дэмакратычная* (ад лац. «народаўладдзе») сістэма з верхаўенствам прынцыпаў грамадзянскасці, законнасці і палітычнай свабоды, дык Спарта ўяўляла сабой поліс *алігархічнага* (ад лац. «улада нямногіх») тыпу з моцнай ваеннай арганізацыяй.

6. Старажытнарымская абшчына і дзяржаўная ўлада. Старажытнарымская цывілізацыя дасягнула поспехаў у самых розных галінах, вонкавым выражэннем якіх стала стварэнне дасканалай вайсковай арганізацыі, што дазволіла зацвердзіць панаванне Рыма на велізарнай тэрыторыі. У створанай рымлянамі імперыі асаблівае значэнне набылі дзяржаўныя інстытуты і права, дасягнулі дасканаласці вайсковая справа і будаўніцтва, квітнелі многія рамёствы і галіны навукі.

На працягу ўсёй гісторыі Старажытнага Рыма, ад эпохі цароў да позняй імперыі, захоўвалася рымская грамадзянская абшчына, якая не была замацаваным утварэннем, а змянялася з развіццём дзяржавы. Першапачаткова паўнапраўнымі грамадзянамі была толькі невялікая група мужчын, якія прыйшлі з заснавальнікам Рыма Ромулам на рымскія пагоркі. Ад іх утварыліся патрыцыі (ад лац. «айцы»), якія склалі пануючы слой у рымскай абшчыне і сфарміравалі раду старэйшын — сенат (ад лац. «старац»). Астатнія свабодныя члены абшчыны належалі да плебеяў. Некалькі стагоддзяў працягвалася барацьба плебеяў за атрыманне грамадзянскіх правоў, перш за ўсё за права на ўдзел у кіраванні дзяржавай. Пасля іх перамогі ў III ст. да н. э. адбылася кансалідацыя рымскага народа

Афіны і Спарта —
два тыпы поліснага
ладу

Поспехі старажытна-
рымскай цывілізацыі

Старажытнарымская
грамадзянская абшчына

і канчаткова склалася рымская грамадзянская абшчына.

ПЕРЫЯДЫЗАЦЫЯ ГІСТОРЫІ СТАРАЖЫТНАГА РЫМУ

Царскі Рым

(сярэдзіна VIII — канец VI ст. да н. э.)

Рымская рэспубліка

(VI — канец I ст. да н. э.)

Рымская імперыя

(I ст. да н. э. — V ст. н. э.)

Які крытэрыі пакладзены ў аснову перыядызацыі Старажытнага Рыма? Дайце азначэнне паняццяў «манархія», «рэспубліка».

Рымская імперыя была дастаткова моцнай дзяржавай. Аднак пад уплывам унутраных супярэчнасцей і знешніх нападаў імперыя ў V ст. н. э. пала.

7. Беларускія землі ў эпоху Антычнасці. Храналагічныя рамкі перыяду Антычнасці адпавядалі перыяду жалезнага веку на тэрыторыі Беларусі.

Звесткі пра беларускія землі толькі зрэдку траплялі на старонкі твораў антычных аўтараў, часта набываючы фантастычныя рысы.

Упершыню пра насельніцтва беларускіх зямель, магчыма, згадаў у сваёй вядомай «Гісторыі» Герадот (V ст. да н. э.). Расказваючы пра народы Паўночнага Прычарнамор'я, якія адрозніваліся звычаямі і ладам жыцця ад скіфаў, старажытнагрэчаскі вучоны называе іх неўрамі. Дыскусіі наконт таго, кім былі тыя народы, не сціхаюць. Пад неўрамі разумеюць і ранніх славян, і балтаў, і кельтаў. Гэта менавіта ў іх Герадот і іншыя антычныя аўтары заўважылі здольнасць кожнага чалавека раз на год ператварацца на некалькі дзён у ваўка.

У перыяд жалезнага веку, нягледзячы на аддаленасць ад асноўных цэнтраў старажытнарымскай цывілізацыі, беларускія землі мелі ўстойлівыя кантакты з Прычарнамор'ем (Скіфіяй), Прыбалтыкай,

Волга-Окскім міжрэччам, кельцкім светам і пазней правінцыйна-рымскімі культурамі Сярэдняй Еўропы.

У першай палове 1-га тыс. н. э. ва ўмовах умацавання і пашырэння межаў Рымскай імперыі яе ўплыў адчулі і беларускія землі, што адбілася, напрыклад, у распаўсюджанні рымскіх манет.

ГІСТОРЫЯ І СУЧАСНАСЦЬ

На тэрыторыі Беларусі часта знаходзяць рымскія манеты, як адзінкавыя асобнікі, так і цэлыя скарбы. Большасць знаходак выяўлены ў заходніх абласцях рэспублікі — Брэсцкай і Гродзенскай. Адным з найбуйнейшых па колькасці рымскіх манет з’яўляецца Алекшыцкі скарб, знойдзены ў Бераставіцкім раёне Гродзенскай вобласці.

Здзейсніце віртуальны тур у гісторыю грашовага абарачэння «перыяду рымскага дэнарыя», наведваючы Музей грошай Нацыянальнага банка Рэспублікі Беларусь (<https://moneymuseum.by>).

1. Чым можна растлумачыць той факт, што большасць рымскіх скарбаў знойдзены на тэрыторыі Брэсцкай і Гродзенскай абласцей?
2. Калі быў знойдзены скарб у Бераставіцкім раёне Гродзенскай вобласці? Што ён змяшчаў і дзе захоўваецца?
3. Ці вядомыя выпадкі знаходжання манет іншых старажытных дзяржаў на тэрыторыі Беларусі?

Алекшыцкі
манетна-рэчавы скарб

8. Асноўныя культурныя дасягненні старажытных цывілізацый. Цывілізацыі Старажытнага Усходу і Антычнасці пакінулі пасля сябе багатую і разнастайную культурную спадчыну, якая аказала значны ўплыў на станаўленне сучаснай сусветнай цывілізацыі.

Адным з найважнейшых іх дасягненняў стала вынаходства пісьменства. Найбольш старажытнай лічыцца шумерская сістэма пісьма — *клінапіс*, што з’явіўся ў сярэдзіне 4-га тыс. да н. э. Асноўным матэрыялам для пісьма ў Міжрэччы была гліна.

**Развіццё
пісьменства і культуры
ў найстаражытнейшых
цывілізацыях**

На мяжы 4–3-га тыс. да н. э. з’явілася старажытнаегіпецкая *іерагліфічная* пісьменнасць. Егіпцяне выкалі надпісы на камені і пісалі на папірусе.

У Старажытным Кітаі *іерагліфічная* пісьменнасць склалася ў пачатку 2-га тыс. да н. э. Кітайцы першымі пачалі выкарыстоўваць для пісьма паперу. Фінікійцы сталі стваральнікамі першага алфавіта (XI ст. да н. э.), які складаўся з 22 зычных знакаў-літар. Старажытнагрэчаскае пісьмо ўзнікла ў пачатку IX ст. да н. э. на аснове ўдасканаленага фінікійскага алфавіта. На базе грэчаскага пісьма рымляне стварылі свой алфавіт — лацінскі, якім карыстаюцца многія народы і ў наш час.

ФІНІКІЙСКІ АЛФАВІТ

𐤀	𐤁	𐤂	𐤃	𐤄	𐤅	𐤆	𐤇	𐤈	𐤉	𐤊	𐤋	𐤌	𐤍	𐤎	𐤏	𐤐	𐤑	𐤒	𐤓	𐤔	𐤕	𐤖	𐤗	𐤘	𐤙	𐤚	𐤛	𐤜	𐤝	𐤞	𐤟	𐤠	𐤡	𐤢	𐤣	𐤤	𐤥	𐤦	𐤧	𐤨	𐤩	𐤪	𐤫	𐤬	𐤭	𐤮	𐤯	𐤰	𐤱	𐤲	𐤳	𐤴	𐤵	𐤶	𐤷	𐤸	𐤹	𐤺	𐤻	𐤼	𐤽	𐤾	𐤿
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

ГРЭЧАСКІ АЛФАВІТ

Α α	Β β	Γ γ	Δ δ	Ε ε	Ζ ζ	Η η	Θ θ	Ι ι	Κ κ	Λ λ	Μ μ	Ν ν	Ξ ξ	Ο ο	Π π	Ρ ρ	Σ σς	Τ τ	Υ υ	Φ φ	Χ χ	Ψ ψ	Ω ω
-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	-----	------	-----	-----	-----	-----	-----	-----

Як грэкі ўдасканалілі фінікійскі алфавіт?

З’яўленне пісьменнасці спрыяла развіццю літаратуры. Да сусветных шэдэўраў можна аднесці месапатамскі «Эпас аб Гільгамешы», Біблію, індыйскія «Веды», паэмы «Махабхарата» і «Рамаяна», філасофскую прозу Кітая, старажытнагрэчаскія паэмы Гамера «Іліяда» і «Адысея» і інш.

Неабходнасць вырашэння практычных задач спрыяла развіццю навуковых ведаў. Дзякуючы абраду бальзамавання старажытнаегіпецкія медыкі добра ведалі будову цела, што дазваляла ім лячыць

Поспехі ў развіцці
навукі

многія хваробы. Жыхары Старажытнай Індыі першыя звярнулі ўвагу на спадчынную прыроду захворванняў, іх залежнасць ад навакольнага асяроддзя. Кітайскія медыкі першымі пачалі выкарыстоўваць іголкаўколанне, ужывалі ў якасці лекаў чай. Рымляне вынайшлі наркоз, рабілі пластычныя аперацыі. «Клятва Гіпакрата», у аснове якой ляжаць погляды старажытнагрэчаскага медыка, з'яўляецца этычнай асновай паводзін сучасных урачоў.

Егіпцяне мелі ўяўленне пра дробы, стварылі геаметрыю. Шумеры ўвядлі шасцідзсятковы лік: 360 градусаў у акружнасці, 60 хвілін у гадзіне і 60 секунд у хвіліне. Індыйцы вынайшлі дзесятковую сістэму лічэння і паняцце «нуль». Велізарны ўнёсак у развіццё навуковых ведаў зрабілі грэкі і рымляне.

Шырокае развіццё ў старажытнасці атрымалі архітэктура, скульптура і жывапіс. Антычнай цывілізацыі мы ўдзячныя за такія віды грамадскіх відовішчаў, як тэатр, цырк, Алімпійскія гульні і інш.

**Мастацтва
і грамадскія
відовішчы**

АРХІТЭКТУРНАЯ СПАДЧЫНА СТАРАЖЫТНЫХ ЦЫВІЛІЗАЦЫЙ

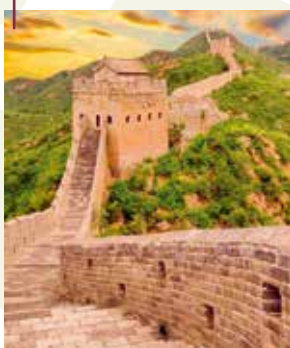
Вялікі зікурат Ура

XXI ст. да н. э.

Вялікая кітайская сцяна

III ст. да н. э.

Храм Амон-Ра ў Луксоры

XIV ст. да н. э.

Акропаль у Афінах

V ст. да н. э.

Калізей у Рыме

I ст. н. э.

Знайдзіце па адным цікавым факце пра кожнае збудаванне.

Узнікненне хрысціянства

Монатэізм — вера ў існаванне адзінага Бога.

Спадчынай старажытнарымскай цывілізацыі з'яўляецца зараджэнне новай рэлігіі — хрысціянства, якое з цягам часу ператварылася ў адну з самых масавых сусветных рэлігій. Хрысціянства ўзнікла ў пачатку I ст. у аддаленай правінцыі Рымскай імперыі Іудзеі сярод яўрэйскага насельніцтва. Гэта **монатэістычная рэлігія**, у аснове якой ляжыць вера ў аднаго ўсёмагутнага Бога-творцу, які прадстаўлены ў трох Асобах — Айца, Сына і Святога Духа. Бог Сын — Ісус Хрыстос — з'явіўся на свет для ўратавання чалавецтва. Першапачаткова рымскае язычніцкае грамадства рэзка асуджала хрысціянства і на працягу трох стагоддзяў жорстка пераследавала яго прыхільнікаў. Толькі ў 313 г. імператар Канстанцін Вялікі выдаў Міланскі эдыкт, які дазваляў хрысціянам свабодна вызнаваць сваю рэлігію.

ПРАВОДЗІМ МІНІ-ДАСЛЕДАВАННЕ

Шмат якія словы, што мы сёння актыўна выкарыстоўваем у штодзённым жыцці, маюць грэчаскае або лацінскае паходжанне. Яны настолькі звыклыя, што пра іх замежнае паходжанне ніхто не здагадваецца.

1. Слова «школа» першапачаткова ўзнікла ў Старажытнай Грэцыі і азначала «вольны час, адпачынак». Што мелася на ўвазе пад вольным часам? Ці супадае значэнне слова «школа» ў сучасным яго разуменні са старажытна-грэчаскім тлумачэннем?
2. Назвы большасці вучэбных прадметаў, якія вы вывучаеце ў школе, таксама маюць грэчаскае паходжанне. Пра якія вучэбныя прадметы ідзе гаворка?
3. Многія імёны, як мужчынскія, так і жаночыя, маюць старажытныя карані. Вызначце, з якой мовы запазычана ваша імя. Што яно першапачаткова значыла? Назавіце самых вядомых у гісторыі асоб з падобным імем.

Культурныя дасягненні старажытных цывілізацый у тым ці іншым выглядзе захаваліся ў многіх сферах жыцця: ад мастацтва і архітэктуры да філасофіі і навукі — і дагэтуль уражваюць нас сваёй прыгажосцю і глыбінёй.

Вынікам паступальнага развіцця чалавечага грамадства стала ўзнікненне цывілізацый. Адны з іх узніклі ў далінах рэк (Егіпет, Месапатамя, Кітай, Індыя), іншыя — на марскім узбярэжжы (Грэцыя і Рым). Назапашаны імі вопыт, багатая і разнастайная матэрыяльная і духоўная культура аказалі заўважны ўплыў на станаўленне сучаснай сусветнай цывілізацыі.

калі ў свеце...

4–2-е тыс. да н. э. — узнікненне першых цывілізацый

на тэрыторыі Беларусі...

Сярэдзіна 3-га тыс. да н. э. — рассяленне індаеўрапейцаў на тэрыторыі Беларусі

ПЫТАННІ І ЗАДАННІ

1. Дзе і калі зарадзіліся найстаражытнейшыя цывілізацыі свету? Чаму іх называюць «рач-нымі»?
2. Якое значэнне ў старажытным свеце мела рабства? Паразважайце, ці маглі старажытныя цывілізацыі пазбегнуць рабскага падпарадкавання чалавека.
3. Што такое дэспатыя? Пералічыце характэрныя рысы ўсходніх дэспатый.
4. Назавіце падабенствы паміж грэчаскім полісам і рымскай грамадзянскай абшчынай. Ці існавалі адрозненні?
5. Што сведчыць пра сувязь беларускіх зямель з антычнымі цывілізацыямі?
6. Складзіце топ-5 культурных дасягненняў Старажытнага свету, значных для развіцця сучасных цывілізацый. Абгрунтуйце свой выбар.
7. Распрацуйце памятку турысту «Пяць месцаў, якія трэба паглядзець пры наведванні Егіпта» (Італія, Грэцыя і да т. п.). Прапанаваныя для агляду славутасці павінны адносіцца да гісторыі Старажытнага свету.
8. Складзіце тэзісны план адказу на тэму «Агульныя і адрэзныя рысы ў развіцці старажытных цывілізацый».